

Kierrätysalan sosiaalisen yritystoiminnan kehittäminen

SOSIAALINEN YRITYS JA PAIKALLISTAUDELLINEN MERKITYS CASE: BOVALLIUS PALVELUT OY

Sauli Pajari
Oulun yliopisto

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto.....	3
2 Taustaa	4
3 Local Multiplier –malli ja paikallistaloudellisuus	5
3.1 Yleistä	5
3.2 Paikalliskertoimen toimintaperiaate.....	6
4 Paikalliskertoimen määrittäminen Bovallius Palvelut Oy:ssä	9
4.1 Toteutus	9
4.3 Arviointia	10

1 Johdanto

Tämä raportti on osa Sytrim-projektin toimintaa, jolla edistetään sosiaalisten yritysten toimintaedellytyksiä ja kehitetään niiden liiketoimintaa sähkö- ja elektroniikkalaitteiden purussa, kierrätyksessä ja uudelleenkäytössä. Tässä raportissa kuvataan Sytrim-projektin partneriyhteyksien, Bovallius Palvelut Oy:n liiketoiminnan paikallistaloudellista merkitystä Local Multiplier (LM)-mallia soveltaen. Raportti on tarkoitettu sosiaalisten yritysten käytettäväksi osoittamaan sidosryhmilleen oman toimintansa merkitystä paikallistasolla.

Raportti on laadittu Sytrim-projektin ja Bovallius Palvelut Oy:n yhteistyönä, johon Bovallius Palvelut Oy:stä ovat osallistuneet toimitusjohtaja Mauri Korhonen, taloushallinnosta vastaavat Sari Häkkinen ja Sari Vilhunen sekä projektipäällikkö Merja Heikkilä ja Sauli Pajari Sytrim-projektista.

2 Taustaa

Sosiaalisten yritysten harjoittaman liiketoiminnan taustalla on kaksi perustehtävää, missiota. Yhtäältä sosiaalinen yritys pyrkii aktiivisesti työllistämään syrjäytyneitä ja vajaakuntoisia henkilöitä, toisaalta sosiaalinen yritys pyrkii valmistamaan tuotteita ja tarjoamaan palveluita asiakkailleen liiketaloudellisin perustein markkinahintaan. Suomessa sosiaalisten yritysten toiminnan vakiintuminen on kehittynyt hitaasti sosiaalisen yrityksen lain voimaantumisen jälkeen ja jo ennen sitäkin ne ovat joutuneet perustelemaan olemassaoloaan ja toimintansa järkevyyttä saamiensa tukien ja mahdollisten kilpailuvaikutusten vuoksi suomalaisessa yrityskentässä niin julkisille kuin yksityisille taloustoimijoille.

Voitaneen todeta, että sosiaalisten yritysten syntymiseen ja aseman vakiinnuttamiseen tähtäävissä projekteissa keskeisten toimijoiden energia on suuntautunut sosiaalisten yritysten olemassaolon oikeutuksen perustelemiseen eikä niinkään liiketoiminnan vakiinnuttamiseen ja kehittämiseen tähtääviin operatiivisiin toimenpiteisiin, jotka ovat avainasemassa sosiaalisen yrityksen missioiden toteuttamisessa.

Sosiaalisten yritysten toimintaa tarkasteltaessa voidaan todentaa samoja hyötyjä sidosryhmilleen kuin muidenkin yritysten toimiessa; työpaikkoja, välittömiä ja välillisiä verotuloja, innovaatioita, kuluttajille valinnanmahdollisuuksia jne. Julkinen sektori, valtio ja kunnat, on halunnut tarkastella sosiaalisten yritysten toimintaa julkistaloudellisen kannattavuuden näkökulmasta, ts. ovatko sosiaalisen yritystoiminnan erityistyöllistämistehtävään suunnatut taloudelliset resurssit järkevässä käytössä. Tätä sosiaalisen yritystoiminnan olemassaolon kannalta tärkeää kysymystä on tutkittu Vates-säätiön toimesta (Pasi Ylipaavalniemi, 2003,2004), kustannus-hyöty-analyysiin perustuvat tutkimusraportit osoittavat erityistyöllistämistoiminnan olevan kannattavaa. Myös Tuomas Leinosen kehittämää sosiaalisten yritysten toiminnan analysointimallia (SYTA) käyttämällä on voitu osoittaa sosiaalisten yritysten toiminnan tuloksellisuus.

Yritystoiminta on aina paikallista. Näin ollen myös sosiaalista yritystoimintaa on syytä tarkastella myös paikallistaloudellisen hyödyn näkökulmasta, ts. miten sen liiketoiminnan rahavirta hyödyttää paikallisia toimijoita.

Tämän raportin tavoitteena on osoittaa, että myös sosiaalisella yrityksellä on positiivinen vaikutus välittömään toimintaympäristöönsä, paikallistalouteen. Tässä raportissa paikallistaloudellista vaikutusta tarkastellaan yhden tapausyrityksen, Bovallius Palvelut Oy:n, avulla.

3 Local Multiplier –malli

3.1 Yleistä

Englantilainen New Economics Foundation on kehittänyt englantilaisen taloustieteilijä John M. Keynesin tutkimustyön pohjalta Local Multiplier (LM)-nimisen työkalun (tässä raportissa Paikalliskerroin (PK)). Työkalun kehittämisen taustalla oli yllämainitun organisaation tarve tehdä myös taloudelliset hyödyt julkiselle hallinnolle näkyviksi kehittämisprojekteissaan, vaikka projektien tuottamat sosiaaliset hyödyt tiedettiin ennakolta positiivisiksi.

Englannissa PK:a on testattu 10 eri yhteisössä ja niiden erityyppisissä aktiviteeteissa, esimerkiksi sosiaalisessa yritystoiminnassa. Englannissa saadut kokemukset osoittavat, että paikallistalouden ongelma ei yksinomaan ole se, kuinka paljon rahaa virtaa sinne vaan se, mihin paikalliset toimijat, yritykset, yksityishenkilöt ja kuntaorganisaatio käyttää tulevan rahan. Usein rahaa ei käytetä paikallisesti vaan raha virtaa pois paikallistaloudesta toimijoiden liiketoimintojen myötä talousalueen ulkopuolelle.

PK:n käyttäminen mittarina sosiaalisten yritysten kontekstissa on erittäin perusteltua, koska sosiaaliset yritykset ovat tiukasti integroituneet paikallistalouteen sosiaalisen missionsa myötä ja PK tarjoaa niille keinon osoittaa myös toimintansa taloudellisia vaikutuksia julkiselle sektorille sosiaalisten vaikutuksien ohella. PK toimii myös erinomaisena indikaattorina sosiaalisten yritysten liikkeenjohdolle liiketoiminnan strategisessa suunnittelussa. Täytyy kuitenkin todeta, että yksinomaan PK:n käyttö ratkaisisi sosiaalisten yritysten ”näyttö-

ongelmaa” vaan sillä saatavia tuloksia on täydennettävä myös laadullisten tekijöiden analysoinnilla kattavan sosiaalisten vaikutusten raportin laatimiseksi.

3.2 PK:n toimintaperiaate

Kukin paikallistalouden toimija, yritys, julkinen organisaatio ja yksityishenkilö käyttää rahavarojaan tyydyttääkseen tarpeitaan ja halujaan. Yritys liiketoiminta kerryttää tuottoa, jota se käyttää liiketoiminnassaan tarvitsemansa henkilöstön palkkaamiseen, raaka-aineiden hankintaan, palvelujen ostamiseen, toimitilojen vuokraamiseen tai hankintaan jne. Kuntaorganisaatio käyttää budjettivarojaan erilaisten palvelujen tuottamiseen kuntalaisille tarvitte toimitiloja, henkilöstöä, kalustoa jne. Yksityinen kuluttaja käyttää nettopalkkaansa asumiseen, päivittäistavaroiden, vaatteiden ja erilaisten palvelujen hankintaan. Keskeinen kysymys paikallistalouden kannalta on, suuntautuvatko nämä hankinnat ja niiden aikaansaamat rahavirrat paikallisille toimijoille. Mitä enemmän toimijoiden aikaansaamista rahavirroista jää paikallisille toimijoille sen suurempi on paikallistaloudellinen hyöty, joka voidaan ilmaista PK:n avulla määrättyä ajanjaksona, esimerkiksi neljännes-, tai puolivuositain tai tilikauden aikana.

Esimerkki. Sosiaalinen yritys Prima Oy (vuosi 2006)

Prima Oy harjoittaa SER-liiketoimintaa sekä tuottaa kotipalveluja ja kerryttää niistä liikevaihtoa 200 000 €. Yritys palkkaa henkilöstöä paikkakunnalta ja maksaa henkilöstölle palkkoja 120 000 €, josta nettopalkat (työntekijöiden nettoansio) 90 000 €. Yritys hankkii kalustoa ja tarvikkeita tuotantoonsa sekä ostaa palveluja 40 000 €:lla, josta paikallisten toimittajien osuus on 30 000 €. Yritys vuokraa ulkomaiselta kiinteistöyhtiöltä toimitilat 20 000 €:lla ja maksaa paikallispankille lainojen lyhennyksiä ja korkoja 10 000 €.

Tämän esimerkin perusteella Prima Oy:n rahavirrasta jää paikallistalouteen työntekijöiden nettopalkkoina 90 000 €, paikallisina hankintoina 30 000 € sekä lainanhoitokuluina 10 000 €, yhteensä 130 000 €.

Paikallistalouden ulkopuolelle virtaa palkkojen sivukuluina (verot, sotu, eläke- ja vakuutusmaksut) 30 000 €, tosin on huomattava, että kunnallisvero palautuu aikanaan paikallistalouteen. Hankinnoista suuntautuu 10 000 € ja toimitilojen vuokrana 20 000 € paikallistalouden ulkopuolelle. Yhteensä paikallistalouden ulkopuolelle suuntautuva rahavirta on 60 000 €.

Prima Oy:n liiketoiminnasta hyötyvät siis henkilöstö, paikalliset toimittajat, paikallispankki sekä myös kunta palautuvina kunnallisveroina. Nämä toimijat käyttävät saamansa taloudellisen hyödyn omaan toimintaansa.

3.3 Paikalliskertoimen muodostaminen

Paikalliskerroin voidaan muodostaa kahdella eri tavalla. Lähtökohtana voi olla esimerkiksi sosiaalisen yrityksen henkilöstö, jolloin määritetään heidän nettovuosiansionsa ja tarkastellaan heidän paikallisiin yrityksiin suuntautuvia kulutusmenoja, minkä jälkeen seurataan näiden yritysten menojen kohdentumista paikallisesti.

Toinen tapa on muodostaa paikalliskerroin, jonka lähtökohtana on sosiaalisen yrityksen käytettävissä oleva raha, josta määritetään paikallisille toimittajille suuntautuvat menot minkä jälkeen tarkastellaan henkilöstön ja toimittajien paikallista kulutusta.

Edellä olevan esimerkin avulla voidaan hahmottaa kolme eri tekijää:

1. Prima Oy:n käytettävissä raha (liikevaihto)
2. Prima Oy:n paikallinen kulutus (palkat, hankinnat, lainanhoito)
3. Prima Oy:n henkilöstön ja toimittajien paikallinen kulutus

Paikalliskerroin (PK3) muodostetaan näiden kolmen tekijän avulla:

$$\text{PK3} = \frac{\text{liikevaihto} + \text{paikallinen kulutus} + \text{henkilöstön ja toimittajien paikallinen kulutus}}{\text{Liikevaihto}}$$

PK3:n määrittämiseksi Prima Oy:lle tarvitaan liikevaihdon ja paikallisen kulutuksen lukuarvojen lisäksi vielä lukuarvo henkilöstön ja toimittajien paikalliselle kulutukselle. Oletetaan, että henkilöstö kuluttaa paikallisesti 60 % nettoansioistaan, yhteensä 54 000 € ja toimittajien paikalliset menot ovat 25 % Prima Oy:lta saadusta rahavirrasta, yhteensä 10 000 €. Näin kolmannen tekijän lukuarvoksi muodostuu 64 000 €.

Prima Oy:lle saadaan PK3 seuraavasti:

$$\text{PK3} = \frac{200\,000\text{ €} + 130\,000\text{ €} + 64\,000\text{ €}}{200\,000\text{ €}} = 1,97$$

PK3:n arvoksi saatu 1,97, tarkoittaa, että jokaisesta Prima Oy:n hankkimasta liikevaihtoeurosta jää paikallistalouteen 97 senttiä.

PK3 toimii hyvänä indikaattorina miten Prima Oy:n liiketoiminta liittyy paikallistalouteen. Arvioitaessa paikalliskertoimen hyvyttä tai huonoutta ko. organisaation näkökulmasta tarvitaan vertailu edellisiin laskentakausiin.

4 Paikalliskertoimen määrittäminen Bovallius Palvelut Oy:ssä

Bovallius Palvelut Oy on vuonna 2004 perustettu S. ja A. Bovalliuksen säätiön omistama sosiaalinen yritys, joka tuottaa erilaisia luonnonvara-alan, kiinteistö- ja rakennusalan sekä koti- ja laitosalan palveluja Pieksämäen alueen yrityksille, kunnille ja yksityisille kotitalouksille. Yrityksellä on ISO 14001 standardin mukainen ympäristöjärjestelmä ja se toimii tuottajayhteisö Elker Oy:n toimittaman sähkö- ja elektroniikkaromun esikäsittelypisteenä. Bovallius Palvelut Oy:n liiketoiminta on tunnetusti kiinteässä yhteydessä Pieksämäen paikallistalouteen, mutta yrityksen johto on päättänyt käyttää paikalliskerointa saadakseen paremman kokonaiskuvan liiketoiminnastaan ja sen paikallisesta merkityksestä. Vuonna 2006 yritys työllisti keskimäärin 16 henkilöä, joista 8 henkilöä täysipäiväisesti koko vuoden.

4.1 Toteutus

Joulukuussa 2006 yrityksen johto päätti toteuttaa paikalliskertoimen määrittämisprosessin tammikuun 2007 aikana. Paikalliskeroin päätettiin määrittää vuodelta 2006, koska tarvittava taloudellinen aineisto oli saatavilla. Tarvittava aineisto on kerätty Bovallius Palvelut Oy:n kirjanpidosta ja siihen liittyvistä dokumenteista. Yrityksen liikevaihto saatiin suoraan kirjanpidosta. Yrityksen paikallisten tuote- ja palveluhankintojen määrä kirjanpidosta; apuna oli yrityksen taloushallinnon henkilökunnan paikallistuntemus. Henkilöstön paikalliskulutuksen euromäärä saatiin haastattelemalla 8 henkilöä, jotka ovat olleet työssä vuoden 2006 ajan. Toimittajien paikalliseksi kulutukseksi on tässä vaiheessa arvioitu varovasti 20% rahavirrasta, joka on kertynyt Bovallius Palvelut Oy:n hankinnoista, koska toimittajien suuren lukumäärän vuoksi niitä ei ehditty haastatella tammikuun aikana.

4.2 Bovallius Palvelut Oy:n paikalliskerroin

Käytetystä aineistosta saatiin seuraavat lukuarvot:

Liikevaihto	380 000 €
Paikalliset ostot	158 000 €
Henkilöstön paikallinen kulutus	80 400 €
Toimittajien paikallinen kulutus	31 600 €

PK3 saadaan seuraavasti:

$$\text{PK3} = \frac{380\,000\text{ €} + 158\,000\text{ €} + 112\,000\text{ €}}{380\,000\text{ €}} = 1,71$$

Saatu PK3:n arvo osoittaa, että jokaisesta Bovallius Palvelut Oy:n liikevaihtoeurosta palautuu Pieksämäelle 71 senttiä, mikä toimii jatkossa hyvänä viitearvona paikallistaloudellisen vaikutuksen arvioinnissa.

4.3 Arviointia

Paikalliskertoimen lukuarvo osoittaa, että Bovallius Palvelut Oy:n liiketoiminnalla on selvästi paikallista taloudellista merkitystä. Aiempaa paikalliskerointia tai vertailuyritystä ei ole käytettävissä, joten paikalliskertoimen hyvyttä tai huonoutta on vaikea arvioida yksittäisenä lukuarvona. Bovallius Palvelut Oy:n ostoista 33 % suuntautuu paikallisille toimittajille ja koko henkilökunta muodostuu paikallisesta työvoimasta, mikä kohottaa paikalliskerointia. Laskelmaa voidaan tarkentaa entisestään haastattelemalla paikallisia tavarantoimittajia, jotta voidaan selvittää niiden tarkka rahankäyttö paikallistasolla.

Kokonaisuutena voidaan todeta, että PK:n kehittymistä seuraamalla sosiaalinen yritys voi tarkastella omaa integroitumista paikalliseen taloudellisten toimijoiden verkostoon ja näyttäytyä uskottavana toimijana paikallisessa liiketoimintaverkostossa.

Lopuksi on todettava, että PK:n ohella sosiaalisen yrityksen on hyvä käyttää myös muita arviointimalleja, jotta ne voivat osoittaa hyödyllisyytensä eri ulkoisten sidosryhmien näkökulmasta tarkasteltuna.

YHTEYSTIEDOT

Sauli Pajari
Suunnittelija
Oulun yliopisto
Taloustieteiden tiedekunta
s-posti: sauli.pajari@oulu.fi

SYTRIM

Kaksi vahvassa kehitysvaiheessa olevaa asiaa, kierrätys ja sosiaalinen yritystoiminta ovat ydinteemoja valtakunnallisessa Sytrim-projektissa. Hanke kuuluu Equal-ohjelmaan ja sitä rahoittaa Euroopan sosiaalirahasto (ESR). Sytrimissä tehdään myös kansainvälistä yhteistyötä.

SYTRIM-PROJEKTIN RAPORTTEJA

Sosiaalinen yritys ja kokonaistaloudellisuus, Pajari Sauli 2005

Kovan polyuretaanivaahdon kierrätys, Nelo Mikko 2005

Sähkö- ja elektroniikkaromun kierrätysketju Oulun ja Turun seuduilla, Lehtinen Ulla ja Poikela Kari 2006

Sosiaaliset SER-yritykset Suomessa – perustaminen, käynnistäminen ja nykytila, Pajari Sauli ja Salmi Raimo 2007

Sosiaalinen yritys ja paikallistaloudellinen merkitys
Case: Bovallius Palvelut Oy, Pajari Sauli 2007

www.sytrim.fi

ZERO WASTE

Tervatulli Oy
Bovallius Palvelut Oy
Ekokaarina ry
Elwira Oy
Merdit Oy
Muonion Pönkä ry
Neo-Act Oy
Osuuskunta NetSer Suomi
Oulun yliopisto